

ЕЖЕН

ДОЛИНАТА НА МЛАДОСТА

Културна установа **БЛЕСОК**
Едиција **БУШАВКО**

Copyright © за македонското издание: Културна установа „Блесок“, 2019
Сите права се задржани.

Ниеден дел од оваа публикација не смее да биде репродуциран
на кој било начин без претходна писмена согласност на издавачот.

Наслов на оригиналот: Eugène, La Vallée de la Jeunesse
Copyright La Vallée de la Jeunesse © 2007 Editions La Joie de lire S.A. Geneva, Switzerland.
Originally published under the title: La Vallée de la Jeunesse by La Joie de lire S.A., 5 chemin
Neuf, CH – 1207 Genève.

Collège International des Traducteurs Littéraires in Arles (CITL)

ASSOCIATION POUR LA PROMOTION DE LA TRADUCTION LITTÉRAIRE

ATLAS

Благодарност до Фондацијата Прохелветија (Swiss Arts Council Prohelvetia) и Асоцијацијата за промоција на книжевен превод АТЛАС (Association pour la promotion de la Traduction littéraire ATLAS) кои го финансираа престојот на преведувачката во Меѓународниот центар за книжевни преведувачи ЦИТЛ (Collège International des Traducteurs Littéraires CITL) во Арл, Франција.

swiss arts council

prohelvetia

Издавањето на ова дело беше поддржано од ТРАДУКИ, литературна мрежа на која припаѓаат Сојузното министерство за Европа, интеграции и надворешни работи на Република Австрија, Министерството за надворешни работи на Сојузна Република Германија, швајцарската фондација за култура ПроХелветија, КултурКонтакт Австрија (по налог на Сојузната канцеларска служба на Република Австрија), Гете Институтот, Агенцијата за книги на Словенија ЈАК, Министерството за култура на Република Хрватска, Ресорат за култура на владата на кнежевството Лихтенштајн, фондацијата за култура на Лихтенштајн, Министерството за култура на Албанија, Министерството за култура и информирање на Република Србија, Министерството за култура на Република Романија, Министерството за култура на Црна Гора и фондацијата С. Фишер.

traduki

Идејата за името на оваа едиција го даде Лина Исаковска, кога имаше 5 години, во август 2011 г. Името **БУШАВКО** многу пред тоа почнала да го користи **ДЕТСКАТА АМБАСАДА МЕЃАШИ**, и тоа име е нивна заштитена марка. Овде ѝ се заблагодаруваме на љубезноста на Детската амбасада Меѓаши, што ни дозволи да го користиме името **БУШАВКО** за нашата едиција.

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

821.133.1(494)-93-31

ЕЖЕН, 1969-

Долината на младоста / Ежен ; превод од француски Катица Гароска
Ацевска. - Скопје : Блесок, 2019. - 196 стр. ; 20 см. - (Едиција
Бушавко)

Превод на делото: La vallée de la jeunesse / Eugène. - Белешка по
авторот: стр. [195]

ISBN 978-9989-59-684-1

COBISS.MK-ID 110816266

ЕЖЕН

ДОЛИНАТА НА МЛАДОСТА

Превод од француски:
Катица Гароска Ацевска

Скопје, 2019

1. ДВАЕСЕТ НЕШТА

„Не раскажувај ми го твојот живот, ова е мојот“ – ги опоменуваше Превер муштериите на лактени на шанкот, кои се влечкаа во истите кафеани како и тој во Монпарнас, во два часот наутро. Вистина е дека, во суштина, сите сме слични. Повеќе или помалку во брак, повеќе или помалку богати, повеќе или помалку задоволни од работата, со едно или со две деца дома. Лично, јас припаѓам на она мноштво човечки суштества кои немаат убиено човек, не учествувале во војна и не возеле евтин автомобил со седишта што летно време се врели (од марката „пежо 106“, серија „ролан гарос“). Сепак, треба да имаме нешто својствено по што ќе се разликуваме од другите. Нешто, не знам што, што нè трансформира во нешто друго освен во обични жители, натрупани во сандаци од пет ката, со балкон од три квадратни метри.

По повеќе ноќи размислување верувам дека најдов решение. Проблемот на автобиографијата беше зграпчен од лошиот крај. Превер инсистира на терминот „раскажува“. Кога луѓето раскажуваат за себе, сите тоа го прават на ист начин. Роден сум таму, родителите ми беа тоа и тоа; на осумгодишна возраст ми се случи ова; пасиониран сум за она.

Нашите животи изгледаат небаре можеме да ги замениме зашто биографијата ја пишуваме почитувајќи го редоследот: место на раѓање, образование, склоности, пол, хоби...

Лично, би сакал да раскажувам почнувајќи од нештата што нешто ми значеле во животот, пет минути или петнаесет години. Верувам дека тие почесно ќе зборуваат за мене што јас лично никогаш не би можел да го правам за себе. Нештата не лажат. Тие зборуваат за гордост, за слабости, за соништа, за опсесии и за неважни работи.

Денес, значи, направив две листи: десет нешта што нешто ми значеле во животот и десет други што не ми биле омилени. Потоа почнав да пишувам. Еве ја историјата на мојата младост во дваесет нешта.

НЕШТАТА ШТО МИ СЕ ОМИЛЕНИ:

Доматите
Пакетот во поштата
Војникот од Долината на младоста
Пинк Пантер
Ајосџрофије на Сименон
Макетата на *Имџеријаџа го возвраќа удароџ*
Рубиковата коцка 4x4
Мојата буба
Мојот костим за настап
Дневникот од патувањето

НЕШТАТА ШТО НЕ МИ СЕ ОМИЛЕНИ:

Анатомскиот атлас
Романската азбука
Чевелот во Горната земја
РИСК
Нешвил или Белвил
Иглата за пункција
Четириите шрафа
Мојот часовник
Жолтиот купон
Телото на татко ми

2. ДОМАТИТЕ

Немам една, немам две, немам три, немам четири, имам пет години.

Легнат на цветниот тепих во салонот ги бројам годините на прстите од раката. Супер. Имам ист број години како прстите на раката. Другите ја немаат таа среќа. На пример, брат ми. Потребна му е уште една рака и уште два прста од таа рака. Јас имам перфектна возраст!

Еднаш, се обидов да дознам колку години ќе имам кога ќе ми бидат потребни сите прсти од рацете и од нозете за да знам колку години ќе имам. Но се збунив. Возраст, тоа е компликувано. Време, ништо не разбирам. Една секунда, во ред. Една секунда трае колку да трепнеш. Петнаесет минути, тоа е веќе потешко. Еден час, колку ли трае? А четврт час, што значи? Не знам. Од друга страна, пак, знам колку денови има во една седмица. Вторник, среда и четврток. Тетка ми Евгенија вели дека ги има многу повеќе. Колку точно? Дали има повеќе денови во една седмица од прсти на нозете? А јули, кој ден од неделата е? И уште: зошто вторник трае подолго од среда?

Немам една, немам две, немам три, немам четири, имам пет години.

Сончев зрак на мојот стомак. Убаво ме грее. Килимот се стопли. Правот што се крева во дневната соба танцува на светлината. Сè уште легнат на грб ги тријам колената едно од друго. Кое е лево, кое десно? Не знам. Од друга страна, пак, многу добро се сеќавам, пред една седмица ми беше роденден. Се сеќавам, малку пред тоа тато и мама некаде заминаа. Вечерта беа тука; следното утро ги нема. Како магија.

– Отидоа на подолг одмор – ми објаснува тетка Евгенија, со чуден тон во гласот. Но брат ти и ти наскоро ќе им се придружите. Ќе го напуштите Букурешт и ќе живеете со нив, во прекрасна земја. Многу ќе ти се допадне. Но, треба да бидете трпеливи.

Како да не е сосема убедена во тоа што го зборува.

Деновите минуваат како ништо да не се случило. Живееме на петтиот кат од еден блок каде што живеат многу семејства. Чичко Проспер заминува наутро во фабриката и се враќа навечер. Тетка Евгенија заминува наутро во канцеларијата и се враќа навечер. Во среда, баба Клариса оди на пазар, се враќа со полна торба компири, со кошница полна со кромид и со кило домати. Баба Клариса има шеесет години. За колку време повторно ќе ги видам тато и мама? За шеесет години, повеќе или помалку? Брат ми и јас треба да продолжиме да

се однесуваме со пријателите како ништо да не се случило. Букурешт не треба да се сомнева дека тато-мама заминале.

Денес е вторник. Баба Клариса, со бела коса собрана на темето, се враќа од пазар и зеленчукот го става на балкон. Александар ме бара. Заедно излегуваме на балконот и ги гледаме доматиите. Мазни се, убави, поголеми од носот на еден клоун. Ставам еден домати на муцката и почнувам да правам фаџи.

– Престани! – ми наредува брат ми. Инаку, нема да одиш кај тато-мама.

– Добро, вела, вкочанет. Ама зош... зош...зошто?

– Зашто си идиот. А на тато не му е потребен идиот.

– А ти да не си мож... мож... можеби многу интелигентен?

– Точно, одговара тој, перчејќи се на балконот како филмски артист. Зашто јас, јас одам на училиште.

Точно е дека тој веќе почна да оди на училиште. Јас сум дома со баба. Зборовите на брат ми брзо ме поттикнуваат на размислување. Дали таму, во таа прекрасна земја во која наскоро треба да заминеме, тато-мама веќе посвоиле друг Ежен? Ежен помалку лош од мене. Кој никогаш не прави глупости. Кој не моча во кревет во вторник, во

среда и во сабота. Еден послушен Ежен. Едно дете од пет години кое не прави сцени ако нема чокола-да во кујнскиот креденец.

– Кол... кол... колку врееееме помина откако за-ааминаа? – го прашувам Алекс.

Зборовите остануваат заковани на моите усни. Како парчиња бисквити залепени со плунка што се обидувам да ги одлепам. Но не се вели „залепи“, туку „пелтечи“. Многу пелтечам. Пелтечам во вторник, во среда и во сабота. Пелтечам во јуни, во јануари и во зима. Повторувам:

– Кол... кол... колку врееееме помина откако за-ааминаа?

– Две седмици.

– Значи р.... р.... речиси една гоооодина?

– Значи, многу си глупав, воздивнува тој, гр-чејќи ги рамената.

– За ко.... колку време ќе одиме ние?

– Јас, наскоро. Ти, не знам.

–

– Следниот пат кога ќе се јават на телефон, ќе им кажам дека не правиш разлика меѓу месеци и години. Ќе бидат многу разочарани!

Брат ми секогаш одбира прави зборови, идеален тон и соодветни мимики да ме збесне. Земам еден домат од кошницата да го удрам по муцката.

– Ако ме удриш, ќе ѝ кажам на баба.

– Многу ми е гајле!

– Ќе те казни. Нема никогаш да одиш во Швајцарија.

Се вцрвенувам во лицето. Збрвтам како бесен бик, го видов еднаш на пазар. Знам дека е во право: ако го удрам со допат по муцката можам да им речам збогум на моите родители. Не сакајќи да ја вратам назад малата црвена топка, бесот го насочувам фрлајќи ја преку балконот. Атерира сплескувајќи се пред нозете на две госпоѓи седнати на метални столови, на работ од празниот простор, пред блокот во кој живееме. Зафатени лупејќи компири, едната испушта преплашен крик, додека другата го фрла компирот што се стркала во правот.

Веднаш, брат ми и јас, прснавме во смеа, криејќи се зад сидот од балконот. Една минута подоцна внимателно сиркаме. Се осмелуваме да погледнеме надолу. Двете жени го испитуваат со поглед секој прозорец од зградата. Но бидејќи празниот простор е обрабен со три други блокови, можат уште долго да гледаат.

– Ако го погодам поштарот, ќе одам во Швајцарија пред тебе – вели Александар со предизвикувачки израз.

Доматот се распарчува на патеката пред неговиот велосипед. Парчиња и семе му ја прскаат униформата од качкетот до чевлите. Поштарот изненаден губи рамнотежа и продолжува паѓајќи на

стомак, на земјата прошарена со базје пожелтена трева. Три секунди го посматраме тој фантастичен спектакл, па исчезнуваме зад ѕидот од балконот. Долу, се слуша гласното пцуење од поштарот што одекнува низ целиот кварт. Го задржуваме здивот, се воздржуваме од смеење. Но очите ни сјаат од задоволство. Земам нов проектил. Полека ја кревам главата разгледувајќи ја околината. Ја забележувам госпоѓа Марлеску, мајката на Сорен, едно момче што не го поднесувам.

– Ако ја погодам мајката на Сорен, утре наутро заминувам за Швајцарија.

Проектилот се движи во добра насока. Ех, не обрнувам внимание на движењето на нишанот. Наспроти целото внимание, наместо госпоѓа Марлеску, таму се најде едно куче. Паф! Право во ребра. Со ранета гордост песот, сиот црвен, квичејќи се валка обидувајќи се да ја крене муцката. Повеќе жители од соседството излегуваат на прозорец да видат што се случува. Двете госпоѓи со компирите објаснуваат викајќи на цел глас дека некој мал неранимајко со храна го тероризира дворот.

– Сфаќате ли? Какво растурање! – вика едната.

– Јас, минатата седмица, стоев два часа во ред за кило шеќер и за гајба домати –додава другата.

Зад нашето ситче замислуваме десетици очи како гледаат од секој балкон и од секој прозорец. Брат ми одлучува на слепо да фрли домати без да

погледне. Се слуша тап звук: сигурно паднал во правот. Јас фрлам друг домати, пак на слепо, но не многу силно. Ја погодува фасадата на зградата. Резонирање на силен метален звук. Сум го погодил кровот или хаубата на некој автомобил.

Брат ми многу добро го сфати мојот удар. По улиците на Букурешт се движат само два вида автомобили: едни со голема кубикажа и други со малку подолг нос. Но тие се многу скапи и ретки, тоа ми го кажа чичко Проспер. Тато-мама заминаа во Швајцарија со моќен автомобил. Мојот погодок ме доближи до нив повеќе од десетте илјади ветувања на тетка Евгенија, на чичко Проспер и на баба Клариса заедно!

Редот му е на Алекс. Се работи за неговата гордост на постар брат. Ги дофаќа сите домати што останаа во кошницата за да ги фрла преку оградата. Дожд од домати се истура во дворот. Се слушаат викотници, лутење, закани, лаење, врескање.

Ги ставаме рацете преку уста за да не прснеме во смеа. Потоа, лазејќи, се враќаме во станот. Таму, се исправаме цупкајќи. Очите ни се насолзени од смеа. Како ништо да не се случило, Александар почнува да пишува домашна задача, додека јас го нуркам носот во оние огромни книги полни со фотографии, наредени во библиотеката во нашиот стан. Две вредни ангелчиња во суровиот свет.

Минуваат часови во тишина. Чудно. Неверојатно. Никој не свони на вратата. Очигледно, никој не нè открил. Одвреме-навреме брат ми и јас се погледнуваме и наскоро прснуваме во луда смеа. За време на ручекот, баба Клариса излегува на балкон. Се враќа муртејќи се, па се упатува накај кујната. Нервозно пребарува во шпајзот. На крајот, откако провери во сите четири соби, ни се обраќа.

– Кажете ми, купив кило домати на пазар. Да не ги видовте?

Се гледаме зачудено, потоа гледаме во неа, кревајќи го погледот кон плафонот. И, за да докажеме дека не знаеме ништо за тоа, го вртиме погледот кон салонот. Алекс фрла поглед кон масата.

– Ама, не можеле да исчезнат туку така! – извикува баба Клариса.

Зачекорува накај нас, ставајќи ги рацете на колковите. Тоа е многу лош знак.

– Сигурна сум дека нешто криете од мене.

Со врвот од десната нога нервозно удира по цветниот тепих.

Тоа е уште полош знак.

– Чекам – предупредува таа, кревајќи го гласот.

Гледам во Алекс кој погледнува во мене. Гледам во баба ми која се мурти. Го наведнувам погледот во врвот од прстите на нозете црвенејќи. Ете! Готово е! Швајцарија, тато-мама, повторната

средба, фантастичната земја. Сè е изгубено поради едно кило домати. Кога наеднаш, го слушам брат ми како мрмори:

– Гладни бевме. Бабо, бевме гладни и ги изедовме доматиите...

Баба Клариса ја отвора устата воздивнувајќи. Со гримаса на ужас на лицето, небаре ѝ забиле нож во стомакот. Со рацете пружени кон нас.

– О, кутрите мои деца. Сте биле гладни?

Се туткаме во прегратките на баба. Натажена е што сме биле гладни.

Кога тетка ми и чичко ми се вратија од работа, баба Клариса им раскажа дека гладот нè натерал да изедеме кило домати! Тие се ужаснати: само, мама и тато никогаш да не разберат за таа трагедија. Моите родители нè оставиле во добри раце, а чичко ми и тетка ми нè оставаат да умираме од глад...

Тогаш, истата вечер, по вторпат јадеме: бело месо од пиле, варен ориз, куп кофтиња, месо зачинето со мирудии, лимонада колку ни душа сака, ..., и, како тоа да не е доволно, сутлијаш со цимет. Никогаш во животот не сум бил толку награден затоа што излажав.

3. АНАТОМСКИОТ АТЛАС

На возраст од пет ипол години открив како да доживееш супер сензација допирајќи се „таму“. Да, точно „таму“. Небаре мало ѓаволче ме скокотка однатре со волшебно перце. Оооколкуеубаво. За време на попладневниот одмор, во креветот, се допирам „таму“. Една работа што не ја разбирам е зошто никој не ме предупредил дека тоа е толку убаво. Толку убаво. Толку убаво. Ми дадоа да пробам чоколада со сладолед од ванила и со цреши; ме оставија да се забавувам на нишалка и на коњче што се ниша, ми покажуваа анимирани филмови на телевизија. Еднаш дури ми дадоа да се напијам црна лимонада од Америка, со меурчиња што скокоткаат и со вкус на карамела. Но никој не ми кажал за тоа мало ѓаволче што може да ме скокотка однатре со волшебно перце.

Се обидувам да го замислам животот на моето ѓаволче. Тоа се шета во мене. Понекогаш ми спие во стомакот; понекогаш ми е во главата; гледа јас што гледам, па ќе ми се спушти во едната нога. Шета во мене каде што сака и како што сака. Но кога ќе се допрам „таму“, тоа веднаш го повторува тоа, скокоткајќи ме однатре со своето волшебно перце.

За цела несреќа, среде сеансата на скокоткање за време на попладневниот одмор, изненадени сме од баба. Баба Клариса ја крева прекривката и ме наоѓа сосема гол како се грчам и длабоко дишам додека се тријам „таму“, со перницата на која се извезени моите иницијали. Се уплашив од нејзината гримаса на ужас. Небаре тукушто кренала грутка земја под која лази голем црв. Ѓаволчето во паника се скри длабоко во мене. Јас почнувам да пелтечам: „Пижамата. Се лизна. До... до... додека спиев.“ Кутрата жена се повлече дури до вратата. Се заврти и побегна во кујната, кимајќи со главата.

Поминаа неколку денови. Ни виден ни знаен, повторно го повикувам моето ѓаволче. Но овој пат сум поитар. Претпазливост и стратегија! Го повикувам среде ноќ, додека сите во куќата спијат и 'рчат. Овој пат на нов начин: наместо со перницата, сега се тријам со прстите, со дланката, па со двете раце. Моето ѓаволче одненадеж се појавува од скривницата, среќно што сум го разбудил. Брзо ми одговара. Неговото перце збеснува. Околкуеубаво. Околкуеубаво. Уморен, капнат, заспивам в зори, среде лето.

Кога се будам, мојата братучетка Маријана е таму. Вџашено ме гледа под стомакот. Што прави таа овде? Таа не живее кај нас! Порано, никогаш не била тука кога се будев. Баба Клариса стои покрај неа. Со авторитативно движење, Маријана ја

крева мојата прекривка и ги спушта панталоните од мојата пижама. Има право да го прави тоа зашто студира нешто што ѝ дава за право да го прави тоа. Таа учи во Големото училиште каде што студира болести и како функционира телото. Телото на возрасните, на мажите, на жените, како и на малите деца од пет години.

Маријана се наведнува да ме прегледа, небаре сум тостер што се расипал. Ех! Не те поканив под мојата пижама. Тоа си е мое, сето тоа. Не те засега. Ама знам дека немам право да правам замерки. Моето негодување ме задушува во грлото и само зјапам. Моите сеанси на скокоткање оставиле траги! Сè е црвено: задникот, пиленето, меѓуножјето. Баш црвено, од папокот па сè до средина на бутините. Гледам во мојата братучетка со израз небаре ништо не разбирам. А таа, мислам дека сè разбрала. За првпат во животот откривам што значи строг поглед упатен кон мене.

После тоа работите се смируваат. Ме оставаат на мира. Но, чувствувам дека нешто се сплеткари против мене и против моето ѓаволче. Се прашувам дали секое дете го има и му се шета низ телото. Не се осмелувам за тоа да зборувам ниту со брат ми, ниту пак со другарите во дворот: одлучувам тоа да биде СМТ (Само Моја Тајна) и дека никој нема право да ми ја украде. На моето ѓаволче му шепотам убави зборови. Го прашувам како се чувствува. Го

прашувам каде е во мене во тој момент. Му раскажувам приказни за да засpie без лоши соншта.

В недела, како и секоја недела, семејството се собира. За овие средби има две варијанти. Баба Клариса, чичко Проспер, тетка Евгенија, Алекс и јас, со автобус патуваме низ Букурешт во посета на моите две братучетки Маријана и Родика и на нивните родители, или пак моите две братучетки Маријана и Родика, во придружба на нивните родители, со автобус низ Букурешт доаѓаат да нè посетат нас: баба Клариса, чичко Проспер, тетка Евгенија, Алекс и мене. Оваа недела е втората варијанта.

Седумтемина возрасни дискутираат за сосема неразбирливи нешта. Неверојатни зборови што формираат реченици без некакво значење. Порано, ништо не разбирав. Но бидејќи секогаш се вртеше речиси истата плоча денес, слушајќи ги истите аргументи, истите лирски восхити, истите расистички муабети и истата омраза кон жените, можам да ви го кажам она што го слушав на пет ипол години.

– Витализмот¹ на Бергсон е вистинскиот одговор за големата мистерија на животот.

– Во секој поглед животот е мистерија.

¹ Витализам (лат. *vita* – живот) е дефиниран како доктрина според која функциите на живиот организам дејствуваат благодарение на животната сила различна од физичките и хемиските принципи. Витализам, исто така, е теорија според која биолошките активности се управувани од натприродна сила. (заб. на превед.)

– Да, но мистерија што создава големи луѓе. На пример Наполеон.

– Ех, Наполеон...

– Колку голем човек.

– Го освои Египет за два дена.

– Два месеца!

– Не, два дена: како тие гнасни туѓинци не можеле да пружат дури и мал отпор?

– Египќаните не се туѓинци; тие се наследници на Фараоните.

– Престани со Фараоните. Меѓу Тутанкамон и Наполеон, Арабјаните го освоиле Египет.

– Арабјани, тоа е долна раса. Ве потсетувам дека Арабјаните, тие се такви типови кои ги задоволуваат своите потреби, ширејќи ги полите на нивните џелаби во турските клозети.

– Навистина си расист! Се срамам од тебе.

– Ајде Евгенија, наместо да им пркосиш на твоите браќа, ќе сакаш ли да свариш кафе?

Седумтемина возрасни пушат, пијат кафе и цело време се пцујат. Понекогаш не е така: почнуваат да се караат, па извесно време пушат, па пијат кафе. Брат ми и јас ги слушаме и ги гледаме како чудни животни. Седнуваме на колена на некој од нив, на оној кој најчесто е во право и не мрдаме. Потоа, за да го растера чадот што ни оди в очи, оној кај кого седиме прави големи движења, терајќи ги диманите. Но бидејќи целата дневна соба

е обвинена со чад што можеш со нож да го сечеш, брат ми и јас мислиме дека се смешни. Личат на морнари што се брануваат во магла. Кога очите ќе почнат да нè печат, заминуваме. Родика, најмладата од нашите братучетки, нè води во другата просторија да си игра со нас.

Кон крајот на попладнето, токму кога сакам да ја повлечам Родика за прцлињата, нејзиниот татко, чичко Марсел, влегува во собата. На Родика ѝ вели да излезе. Таа излегува без поговор. Чичко Марсел е авторитет. Кога нешто ќе предложи, сите ќе замолчат и му се потчинуваат. Понекогаш, некој од возрасните, се дрзнува да претера во непослушноста и ќе добие шлаканица. Пред чичко Марсел сите стојат исправени како чепкалки забодени во маслинка. Дури и неговите браќа и сестрата, (тато, чичко Проспер и тетка Евгенија) обично го слушаат.

Чичко Марсел носи голема книга во десната рака. Го вика брат ми кој игра со топка. Сите тројца сме заедно во собата, чичко ми ја затвора вратата и удобно се сместува во фотелјата со нас двајцата седнати на потпирачите.

– Знаете ли што е оваа книга? – нè прашува чичко Марсел. Јас нишам со главата, што значи не.

– Во неа се гледа како изгледаат луѓето однатре – објаснува брат ми.

Останувам нем од неговото знаење.

– Браво, продолжува чичко ми, минувајќи со раката преку русите кадрици на Алекс. Многу си интеллигентен. Денес ќе ве научам како се вика оваа книга: Анатомски атлас.

Чичко Марсел ја отвора книгата, прелистува неколку страници и со задоволен израз на лицето се запира на една дупла страница. На неа е нацртан човек. Но наместо лице со кожа, нацртани се чудни точки, повеќе или помалку црвени, кафеави и светлосини.

– Гледате, ова овде е срцето. И стомакот. А ова, ова се белите дробови – објаснува чичко ми.

Секогаш кога показалецот од неговата лева рака ќе покаже некоја точка на цртежот, со десната рака ќе допре дел од моето тело или од телото на брат ми. Јас сум фасциниран. Внимателно гледам во цртежот. Гледам десно од срцето, во стомакот, зад црниот дроб и во секој од белите дробови. Ги кревам веѓите, не разбираам. Уште еднаш гледам во цртежот. Потоа го прашувам чичко ми:

– А каде е малото ѓаволче? Не го нацртале.

– За какво ѓаволче зборуваш? – одговара тој суво.

Маицата почнува да ми се лепи на кожата. Се потам. Брат ми ме гледа воздивнувајќи, разочаран поради мојата глупост. Ткаенината од потпирачот ми ги гребе бутините. Во тој момент не сакам да

сум жив. Се чувствувам толку глупаво. Но лекцијата продолжува.

– Го гледате ова овде. Тоа е 'рбетниот столб – ни покажува тој лизгајќи го прстот по должина на нешто како бела змија што се спушта од главата, па долу меѓу нозете.

Го менува гласот. Станува посериозен и поконцентриран.

– Ова, ова е... пилето. Секој има мало пиле за да мочка.

Почнувам да го разбираам до каде сака да стигне. Сето тоа е огромна стапица: првин баба Клари са ме изненади во моментот кога си правев колкуеубаво под покривката, па Маријана потврди дека баба не измислува. Па ме поткажа на чичко Марсел...

– Сега, гледајте внимателно – наредува тој. Пилето е поврзано со 'рбетниот столб со нерви. Нервите се многу фини цевчиња низ кои минуваат многу информации. Информации за топло, за студено, за изгореници. Гледате? Сите овие нерви минуваат низ 'рбетниот столб и се качуваат дури до мозокот!

Лицето му е згрчено. Небаре страда. Поради нас и нашата небрежност принуден е да зборува за работи што му предизвикуваат одвратност. Тој со-нува да се врати во дневната соба и да разговара

за дојденците, за Наполеон и за местото на човекот во универзумот.

– Секојпат кога ќе го фаќате пиленето – продолжува тој – кога ноќе го триете без да имате потреба да одите во тоалет, му давате лоши информации на мозокот.

– И што се случува со мозокот? – тивко прашува брат ми.

– Го уништува! – потврдува тој, меркајќи нè обајцата. Тоа го разорува. Ако си играте со пиленето, првин ќе оглупавите. А после, ако продолжите, ќе побудалите. И ќе ве затворат во лудница. Знаете ли што значи да бидете таму затворени?

Замислувам темен простор, влажен, со дамки од крв, полн со искршени коски, каде што чудовишта ги мачат децата што премногу го фаќале своето пиле. Откако е убеден дека во нашиот поглед се гледа страв, чичко Марсел се насмевнува. Станува, ја остава книгата на тркалезната масичка покрај фотелјата и се придружува до другите членови од семејството.

Брат ми и јас не се осмелуваме ниту да се погледнеме, ниту пак да коментираме. Испружени како мали кутриња со муцињата залепени на предните нозе, молчимо. Сакав да го прашам дали и тој чувствува задоволство кога се скокотка таму, но не се осмелив. Самиот факт гласно да се спомене

„тоа“ ме плаши. Ги враќам зборовите; ги закопувам прашањата; го кријам своето љубопитство. Не знам дури ни како се вика тоа што во моментов сум жив. Очите ми се полнат со топли солзи.

Крај на лекцијата по анатомија.